

BERNARD CHAVANCE • Kurumsal İktisat

BERNARD CHAVANCE Paris-Diderot Üniversitesi'nde Emeritus Profesör olan Fransız bilim insanı Bernard Chavance iktisadi kurum ve sistemlerin karşılaştırmalı incelemesi üzerine çalışmalarıyla tanınır. Yayımlanmış çalışmaları arasında *Réformes économiques à l'Est* (Nathan, 1992), *La Fin des systèmes socialistes* (L'Harmattan, 1994), *Capitalisme et socialisme en perspective* (La Découverte, 1999), *Marx et le capitalisme: la dialectique d'un système* (Armand Colin, 2009) yer alır.

L'économie institutionnelle

© 2007, 2012, 2018 Éditions La Découverte

İletişim Yayınları 2798 • Başvuru Dizisi 113

ISBN-13: 978-975-05-2714-2

© 2019 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2019, İstanbul

EDITÖR Ahmet İnel

YAYINA HAZIRLAYAN Melike Işık Durmaz

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ ve *DİZİN* Ece Ziya

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

BERNARD CHAVANCE
**Kurumsal
İktisat**

L'économie institutionnelle

ÇEVİREN
Tuba Akıncılar Onmuş

ÖNSÖZ
Eyüp Özveren

İçindekiler

ÖNSÖZ

Bernard Chavance ve Kurumsal İktisat

EYÜP ÖZVEREN 9

GİRİŞ

Kurumsalçı Kuram Ailesi 21

BİRİNCİ BÖLÜM

Kurumsalcılığın Temelleri 25

Schmoller ve Alman Tarihsel Okulu 25

Kurumlar ve organlar 25

Kurumlar, özgürlük ve ilerleme 27

Görenek ve hukuk 28

Veblen'in evrimsel kurumsalcılığı 29

"Darwinci" olmayan kuramların hataları 30

□ VEBLEN'İN BAŞLICA ESERLERİ 31

Marx'ın sınırları ve Tarihsel Okul 32

Evrimsel bir iktisat bilimi için 33

Kurumların doğası ve kökeni 35

İçgüdüler ve alışkanlıklar 35

□ VEBLEN'E GÖRE İÇGÜDÜLER 36

Veblenci ikilik ve karşıtlıklar 37

Kurumsal evrim 39

Birikimli nedensellik 40

Kurumların evrimsel seçilimi 41

Hamilton: Kurumsal iktisat [<i>institutional economics</i>]	43
<i>Kurumsal bir iktisat için</i>	43
<i>Toplumsal âdetler ve alışkanlıklar</i>	44
<i>Kurumsal değişim</i>	45
<i>Kurumların belirsizliği</i>	47
Commons: Örgütler ve kurumlar	48
<i>İktisat kuramlarının sınırları</i>	49
□ COMMONS'UN TEMEL ESERLERİ	49
<i>Kurumsallaşmış zihniyet</i>	51
<i>Aktif örgütler</i>	51
<i>Working rules [işleyen kurallar]</i>	52
<i>İşlemler kuramı</i>	53
<i>Ortaklaşa eylem ve common law yöntemi</i>	56
<i>Kurumculuk, zamansallık ve gelecekçilik</i>	57
Polanyi ve kurumsallaşmış bir süreç olarak iktisat	59
<i>Bütünleşme biçimleri</i>	60
<i>Sorunlu bir "yerinden edilme"</i>	62

İKİNCİ BÖLÜM

Avusturya Okulu ve Ordoliberalizm	65
Menger, organik ve pragmatik yaklaşımlar	65
<i>Organik bir kurum olarak para</i>	66
<i>Karmaşık bir etkileşim</i>	68
Hayek'te düzen ve kurallar	69
<i>Özgürlük kurumları</i>	69
<i>Düzenler ve kurallar</i>	70
□ HAYEK'E GÖRE İKİ ÇEŞİT DÜZEN VE KURAL	72
<i>Kurallar, bilginin bölüşümü ve aktarımı</i>	73
<i>Devlet ve hukuk</i>	74
<i>Kültürel evrim</i>	76
Eucken ve ordoliberalizm	78
<i>İktisadi düzen, mülkiyet ve planlama</i>	79
<i>Rekabetçi düzenin kefilisi olarak devlet</i>	80
<i>Kurucu ve düzenleyici ilkeler</i>	81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yeni Kurumsal İktisat	83
Williamson ve yönetim mekanizmaları	83
<i>Piyasa, firma ve işlem maliyetleri</i>	84
<i>Yönetişim biçimlerinin karşılaştırmalı etkinliği</i>	85

<i>Yeni kurumsal iktisadın aracı konumlanışı</i>	86
□ WILLIAMSON'A GÖRE FARKLI İKTİSADİ KURUMSAL KURAMLAR (2000).....	87
North: Formel ve enformel kurumlar	88
<i>Neoklasik sınırlar</i>	88
<i>Formel ve enformel kurumlar, uygulama</i>	89
□ NORTH'UN KURUMLARI KONUSU ALAN ESERLERİ	89
<i>İktidara karşı etkinlik</i>	90
<i>Örgütler ve kurumlar</i>	92
<i>Kurumsal değişim</i>	93
<i>Kurumsal matris ve izlek bağımlılığı</i>	94
<i>Kurumlar ve performans</i>	95
Oyun kuramı ve karşılaştırmalı kurumsal çözümleme.....	97
<i>Aoki: Ortak inançlar olarak kurumlar</i>	98
<i>Greif ve kuralların, inançların ve örgütlerin bileşimi</i>	100
Yöntembilimsel çoğulculuk mu?.....	102
<i>Acemoğlu, dışlayıcı ve kapsayıcı kurumlar</i>	102
□ ART ARDA GELEN İKİ DÖNEMDE SİYASİ KURUMLAR, İKTİSADİ KURUMLAR, KAYNAKLARIN DAĞILIMI VE PERFORMANSLAR	104
<i>Ostrom ve kurumsal çeşitlilik</i>	104

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çağdaş Avrupa Akımları	107
Düzenleme Kuramı: Tarihsel bir makroiktisat	107
<i>Tarihsel kapitalizmlerin kurumsal biçimleri</i>	107
□ DÜZENLEME OKULU'NUN TEMEL ESERLERİ.....	108
□ ULUSAL BİR EKONOMİDE BEŞ KURUMSAL BİÇİM.....	110
<i>Kurumlar ve kurumsallaşmış uzlaşılar</i>	111
<i>Kapitalizmlerin çeşitliliği, tamamlayıcılık ve hiyerarşi</i>	112
<i>Krizler</i>	113
Uzlaşma iktisadı [<i>économie des conventions</i>]:	
Kuralları yorumlamak.....	114
□ UZLAŞI İKTİSADINDA TEMEL ESERLER	115
<i>Kurum olarak uzlaşmalar</i>	116
<i>Bireyler arası eşgüdüm: Yorumun yeri</i>	117
□ YERLEŞİMLER VE BÜYÜKLÜKLER.....	118
<i>Büyüklik iktisadi</i>	118
<i>Eşgüdüm biçimlerinin çoğulluğu</i>	119
□ EŞGÜDÜM BİÇİMLERİNİN BAŞLICA ÖZELLİKLERİ.....	120

Hodgson ve “eski kurumsal iktisadın” yenilenmesi.....	120
<i>Gerçeğin tabakalaşması ve ortaya çıkma</i>	121
□ BAZI ÖNEMLİ YAYINLAR.....	122
<i>Evrimsel bir tezmoloji</i>	124
<i>Hukuki kurumsalcılık ve mülkiyetin önemi</i>	124

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kurumsalçı Yaklaşımların Birleşme ve Ayrışma Noktaları	127
Önemli ortak temalar	127
Çarpıcı bir çeşitlilik.....	129
Kuramsal tartışmalar	131
Sınırlı konu, genel kuram.....	131
Kaynakça.....	135
Dizin.....	145

ÖNSÖZ

**BERNARD CHAVANCE
VE KURUMSAL İKTİSAT**

EYÜP ÖZVEREN

Bernard Chavance ile yollarımız, Avrupa Evrimsel Politik İktisat Birliği'nin (*European Association of Evolutionary Political Economy*, EAEPE) olağan konferanslarında, 1990'lı yıllardan başlayarak birkaç kez kesişti. "1990'lı yıllar" diyorum çünkü ben genç bir öğretim üyesi olarak ilk kez bu birliğin 1997 yılında Yunanistan'ın Atina kentinde düzenlenen toplantısına katılmıştım. O zamanlar Chavance benden yaşça büyük, kıdemli ve tanınmış bir bilim insanıydı. Kendisini, anaakım ya da yerleşik iktisat diyebileceğimiz, egemen iktisadın ötesinde çok daha geniş kapsamlı bir örgütlenme olarak tanımlayan EAEPE'nin kuruluş amaçlı toplantısının 1988 ve ilk gerçek konferansının 1989 yılında İngiltere'de peş peşe yapıldığını dikkate alırsak, Chavance benden çok daha önceden bu çatı altında yer almış olmalı. 1995 yılında Paris'te Fernand Braudel'in kurduğu *Maison des Sciences de l'Homme*'un ev sahipliği yaptığı bir doktora sonrası araştırma programında bulunduğum sırada, Chavance'ın çeşitli yayınlarını da okuma fırsatı bulmuş, hem de aynı binada yer alan ve yine Braudel'in öncülüğünde uluslararası

bir misyon ile oluşturulan École des Hautes Études en Sciences Sociales'de (EHESS) bir kapıda, EAEPE'nin aynı yıl Polonya'nın Krakow şehrinde düzenlenen konferansının bir duyuru afişine rastladığımda, benim hem iktisatta benimsediğim yaklaşım hem de yoğunlaştığım ilgi alanlarımla örtüşen bu birliğin sonraki yıllardaki bu tür etkinliklerini izlemeyi kafama koymuştum. Bu kararım doğrultusunda Atina (1997), Lizbon (1998), Berlin (2000), Siena (2001), Aix-en-Provence (2002), Girit (2004), Bremen (2005), İstanbul (2006), Amsterdam (2009) ve Bordeaux (2010) toplantılarına bildirili olarak katıldım. Uzun yıllar sonra, 2015-2016 akademik yılında, araştırma yapmak üzere Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden aldığım yedinci yıl iznimi Paris'te geçirmeye karar verdiğimde birlikte çalışmak isteyeceğim isimlerin başında, aklıma Chavance geldi. Kendisiyle yazıştım ve hemen beni kendisinin yer aldığı Paris Diderot Üniversitesi, LADYSS (Laboratoire Dynamiques Sociales et Récomposition des Espaces) araştırma merkezinde birlikte çalışmaya davet etti. O yıl boyunca kendisini yakından tanıma fırsatını buldum. O zamandan beri Chavance, emeritus profesör olarak artık bağlı olduğu kendi üniversitesinde sürekli ders verme yükümlüklerini geride bırakmış olmakla birlikte, araştırma ve yayın bakımından aynı hızla çalışmalarını sürdürüyor, konferanslara katılıyor, Kazakistan ve Çin gibi ülkelerde zaman zaman dersler veriyor ve çeşitli uluslararası etkinliklerde yer alıyor. Chavance, Fransa'da iktisatta çoksesliliği savunan, henüz 2009'da başlayan ve 2018 yılında yaklaşık 600 üye sayısına erişen bir örgütlenmenin (L'Association française d'économie politique, AFEP) ve iktisadın özellikle son yirmi yılda büsbütün tekdüzeleştirilmesine muhalif yaygın bir hareketin içinde yer alıyor. Bu oluşumun en çok ses getiren etkinliği, yakın zamanda Türkçeye de kazandırılan ve iktisatla ilgili çok

sayıda bilim insanının imzasıyla destek verdiği 2015 tarihli bir manifesto, *À quoi servent les économistes s'ils disent tous la même chose?*¹ oldu; ki bu belgedeki ilk imzacı isimlerden biri Bernard Chavance'tı. Belgenin önemi, hem Fransa içinden hem de dışından değişik kuşaklardan iktisatla ilgili beş bin kadar ismi bir araya getirerek ülkeler ve disiplinler arasında sınır tanımayan bir hareketi tetiklemiş olması. Chavance'a göre iktisat gerçek gündeme sırt çevirmek yerine ona yüzünü dönmeli ve iktisatla ilgili kurumların içinde ve iktisatçılar arasında demokrasi yeniden hayata geçirilmeli. İktisatta çoksesliliğin canlandırılması, toplumun tüm kesimlerini gündelik yaşamlarına olası yansımaları bakımından ilgilendiren demokratik bir gereksinim.

Bernard Chavance 1979 yılında Paris Üniversitesi-10'dan devlet doktorası unvanını aldığı zaman zaten 1973'ten beri Paris Üniversitesi 7'de öğretim görevlisi olarak çalışmaktaymış. 1984'te doçent, 1996'da profesör olmuş, 2013 yılında da aynı üniversiteden emekli olmuş. 2010'dan beri LADYSS'te yer alıyor. Pek çok kitabı, kitap ve dergilerde yetmişden çok yayını var. Doktora öğrenciliğinden başlayarak sosyalist ekonomik sistem ile ilgili çeşitli çalışmalara imza atmış; ki bunların arasında hocası da olan ünlü Charles Bettelheim ile ortak bir yayını da var. Onun sosyalist ekonomik sisteme ilgisi, Fransızların yerinde bir tercihle "post-sosyalist" diye adlandırdığı, buna karşılık Anglo-Amerikan yazınında Soğuk Savaş artığı bir alışkanlıkla "post-komünist" denilen dönüşümlerle birlikte gelişerek, günümüzde Çin üzerine sürdürmekte olduğu çok ilginç ve özgün çalışmalara² kadar uzanmış bulunuyor. Kitaplarının başlıkları

1 *Hepsi Aynı Şeyi Söyleyecekse Bu Kadar Çok İktisatçıya Ne Gerek Var? Çoksesli Bir İktisat İçin Manifesto*, çev. Çinla Akdere, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018.

2 Bernard Chavance, "Ownership Transformation and System Change in China", *Revue de la régulation* [Online] URL: <http://regulation.revues.org/12298>.

na da yansıyan “sosyalist sermaye”, sosyalizmin ekonomi politığının tarihsel bir eleştirisi (1917-1954), Sovyet iktisadi sistemi, 1950’den 1990’lara kadar Doğu Avrupa’da iktisadi reformlar, sosyalist sistemlerin sonu gibi birbirini izleyen konulardaki çalışmaları ve kullandığı kavramlar, onun nasıl bir gelişme çizgisi izleyerek zamanla kurumsal iktisada geldiği konusunda bize önemli bir ipucu sağlıyor. Karşılaştırmalı iktisadi sistemler alanı bağlamında düşünülebilecek bu gibi çalışmalar, yerleşik iktisadın kapitalizmi varsayarak aslında onu gözden gizleyen dar çerçevesine sığmayacak niteliktedir. Kapitalizmi böyle doğallaştırarak evrenselleştirilen, zaman ve mekândan soyutlanmış bir kuram geliştirmeyi amaç edinen anaakım yaklaşım, ne bu gibi kavramlarla çalışmaya ne de bu gibi konuları ele almaya uygundur. Tam tersine, bu konuları çalışabilmek için kapitalizmi de sosyalizmi de tarihselleştirerek, özgün kurumsal düzenleri, onların dönüşümlerini, yer ve zaman bağlamları ile birlikte ele almak gerekir.

Chavance’ın ilk döneminden başlayarak süregelen ve zamanla klasikleşen bu gibi karşılaştırmalı iktisadi sistemler odaklı çalışmaları ister istemez genel olarak politik iktisat düzleminde ve Marx’ın derin etkisini taşıyarak biçimlenmiştir. O, Marx’tan etkilenmekle kalmamış, Marx’ın kuramı ile ilgili önemli bilimsel yayınlar da yapmıştır. Böylelikle sosyalist ekonomik sistemleri anlaşılır kılmaya yönelik çözümlenmeleri bir süre sonra onu Marx’ın politik iktisat kuramına açıklık ve kuramsal bir yorum getirmeye yöneltmiştir. Bu çerçevede, onun sosyalist ekonomik sistemlerle ilgili çalışmalarının tarihsel ve kurumsal etkenleri göz ardı etmek yerine öne çıkardığını söylemek hiç şaşırtıcı olmayacaktır. 1987 ve 1991 yıllarında yayımlanan iki ortak derleme ise Fransa’da ortaya çıkan iki özgün iktisat okulundan biri olarak nitelendirdiği Düzenleme Okulu (*La Théorie de*

la régulation) ile onu bir araya getirmiştir. Bu derlemelerden ilki, sosyalist ekonomilerde düzenleme, iktisadi çevrimler ve krizler konusunu ele almakta, ikinci çalışma ise iktisadi süreçlerde zamanın geri çevrilemezliği sorunsalına ışık tutmaktadır. Bu hem Düzenleme Okulu hem de evrimselliğe inanan iktisat okulları için son derece önemli bir konudur. Eğer yerleşik iktisadın varsaydığı gibi zaman, üzerinde ileri geri hareket edilebilecek bir düzlemde ibaret olsaydı, tarih önem taşımazdı. Tarihi önemseyen her iktisadi yaklaşım, zamanın geri döndürülemez okunu tanımak ve tanımlamak zorundadır. Bu Schumpeterci kimi yaklaşımlar için de böyledir, kurumsal iktisat için de.

Kurumsal iktisat denince akla ilk önce Amerika Birleşik Devletleri'nde Thorstein Veblen ve John R. Commons'un başını çektiği, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde altın çağını yaşamış bir iktisadi düşünce okulu ve onun özgün yaklaşımı gelir. Bu okul, Alfred Marshall'ın öncülüğünde anaakım iktisada dönüştürerek iktidarını kuran neoklasik iktisada bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Neoklasik iktisatla birlikte bir bilim olarak iktisadın dar bir alana hapsedilip soyut ve genel geçer bir kuram olma savını pekiştirmeyi kabul etmemiştir. Tarihselliği ve yerelliği bünyesinde barındıran, gerçekçi, kurumsal değişme ve gelişme süreçlerini iktisada içselleştirmekle kalmayıp aslında her iktisadi sürecin aynı zamanda bir kurumsal boyutu olduğunu ve dolayısıyla bir kurumsal iktisadi süreç olarak anlaşılması gerektiğini savunmuştur. Bu okul, çift başlılığından da anlaşılacağı üzere, kendi içinde en küçük ortak paydayı paylaşan farklı yaklaşımları ve çoksesliliği yaşatmış ve iktisadın sağlıklı gelişimi için bunu yararlı görmüştür. Hem tepkisel hem yapıcı, hem kuramsal hem tarihsel olma amacını gütmüştür. Büyük Buharan'dan sonra ABD'de Keynesgil iktisat politikalarına katkı ve kadro sağlamış ve o politikaların gerektirdiği kurumla-

rın oluşturulması ve geliştirilmesinde öncü rol oynamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD’de Neo-Kurumsal İktisat Okulu adı altında Clarence Ayres öncülüğünde bir araya gelen ikinci kuşak iktisatçılar tarafından örgütlenmiş, belki bir “gelenek” halini alarak yerleşik neoklasik iktisadın gitgide artan egemenliğine ve dışlayıcılığına karşı etkisini büyük ölçüde kaybetmekle birlikte varlığını koruyabilmiştir. Unutmamak gerekir ki Kurumsal İktisat adı ile zamanla özdeşleşen bu okulun tarihsel kökenleri gerek Klasik Politik İktisat gerekse Tarihsel Okul üzerinden Avrupa’ya uzanır. Bu kadar farklı ve zengin kaynaklardan beslenen bir iktisadi yaklaşımın bu ismi doğrudan kullanmamış da olsa pek çok farklı okul ya da anlayışta yer almış soydaşları vardır. Başka bir deyişle Amerika’da filizlenen Kurumsal İktisat Okulu aslında çok daha büyük bir buzdağının suyun üzerinde görünen küçük kısmıdır. İşte bu nedenle, hizipçiliğe esir olmaksızın Karl Polanyi, Joseph Schumpeter, Gunnar Myrdal gibi kimi iktisatçıları da en geniş anlamda Kurumsal İktisat çerçevesinde görmek gerekir.

1970’li yıllarla birlikte ABD’de neoklasik iktisadın kendi içinden gelişen eleştirel bir akımın Yeni Kurumsal İktisat adı ile sivrilmesi sonucu tekrar dikkat çekmişse de farklılıkları öne çıkarmayı yeğleyen taraflarca bu kez “Eski Kurumsal İktisat-Yeni Kurumsal İktisat” karşıtlığı kalın çizgilerle vurgulanmıştır. O sırada, neoklasik iktisada uzak duran Avrupa kaynaklı çoksesli iktisadi yaklaşımlar da Yeni Kurumsal İktisat açılımını yararlı ama sınırlı ve yetersiz bularak, Geoffrey Hodgson’un başını çektiği bir süreçle, giderek bilinçlenmiş, bir araya gelmiş ve kendilerini Eski Kurumsal İktisat ile şu ya da bu şekilde ilişkilendirerek ona “eski” demek yerine İngilizcede her iki sözcüğün (*old* ve *original*) de aynı harfle başlamasından yararlanarak Asıl Kurumsal İktisat adını vermişlerdir. Hodgson’un öncü rolü, 1988 yılında

kaleme aldığı *Manifesto* alt başlıklı kitabından daha iyi anlaşılabilir.³ İki yüz sayfayı aşan bu geniş kapsamlı kitapla Hodgson yeni bir kurumsal iktisat için çağrıda bulunmakta ve zaman zaman polemiksel olmak üzere o zamanki güncel tartışmalara heyecanla eğilmektedir. Bu çerçevede Kurumsal İktisat son elli yılda bayağı yol almış ve bugün küresel ölçekte, yerleşik iktisat dışındaki en büyük ve en canlı kümelenmeye, başta EAEPE olmak üzere çeşitli örgütleri, sayısız etkinlikleri ve peş peşe dikkat çeken dergileri (*Journal of Institutional Economics*) ve kitap yayınları ile ev sahipliği yapmaktadır. En önemlisi, Kurumsal İktisat, disiplinlerarası alışverişlere ve her türlü çoksesliliğe sahip çıkarak farklı renkleriyle günden güne zenginleşen geniş bir gökkuşağı oluşturmaktadır.⁴

Bu kadar farklı kökenlerden beslenerek zamanla dal budak salan, başka iktisadi yaklaşımlarla zaman zaman birleşen bir Kurumsal İktisat'ın dünyada olduğu gibi Türkiye'de de zaman içindeki serüvenini izlemek kolay değildir. EAEPE'nin yıllık uluslararası toplantısı 2006 yılında Ahmet İnsel'in yerel ev sahipliği ile İstanbul'da gerçekleştiğinde heyecan duymuş ve bunu o sıralarda yayına hazırlamakta olduğum bir derlemenin önsözünde dile getirmişt看.⁵ Aynı metinde Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin ilk dekanı Fuat Çobanoğlu'nun Commons, Veblen ve Wesley Clair Mitchell gibi Amerikalı kurumsal iktisatçılardan etkilenmiş olduğunu, o günlere tanıklık etmiş yetkin hocam Fikret Görün'ü kaynak göstererek okurla paylaşmışım. Çobanoğlu ABD'de bulundu-

3 Geoffrey M. Hodgson, *Economics and Institutions: A Manifesto for a Modern Institutional Economics*, Polity Press, Cambridge, 1988.

4 Kurumsal iktisadın hem tarihi hem de kapsamı ile ilgili çok daha ayrıntılı bir bilgilendirme ve yorum için bkz. Emre Özçelik ve Eyüp Özveren, "Kurumsal İktisat'ın Dünü, Bugünü, Yarını", *Ekonomik Yaklaşım*, 26(96), s. 17-57.

5 Eyüp Özveren (der.), *Kurumsal İktisat*, İmge, Ankara, 2007.

ğu yıllarda bu iktisatçılardan etkilenmiş ve bu etkiyi 1950'li yıllarda ODTÜ'de verdiği derslere yansıtmişti. 2014 yılında Ankara'da eski siyasetçi Kasım Gülek'in kütüphanesini inceleme fırsatım oldu. Kasım Gülek aynı zamanda Robert Kolej'den mezun olarak Amerika'ya gitmiş ve Columbia Üniversitesi'nde öğrenim görmüştü. Gülek Türkiye'nin ilk yurtdışı doktoralı iktisatçılarından biri olmuş, ancak Türkiye'ye döndükten sonra siyasete atılmış ve iktisattan uzaklaşmıştı. Gülek'in kütüphanesinde Kurumsal İktisat'ın altın çağından kalma isimler ve yapıtlarla karşılaşınca Çobanoğlu'nun bir istisna olmadığını anladım. Kısacası, Kurumsal İktisat daha o zamanlar çeşitli kanallardan Türkiye'ye iyi kötü girmiş ama bu gerçeğin izi zamanla kaybedilmişti. Bu kaynaklardan beslenmeyen bir başka yerel Kurumsal İktisat damarına ise 1930'lu yıllara damgasını vuran *Kadro* dergisinde rastladım. Son derece özgün çalışma ve çözümlerle Türkiye iktisat düşüncesinde bir doruk oluşturan Kadro Okulu, derginin sondan bir önceki sayısında yayımlanan imzasız bir yazıda deneme yanılma yöntemiyle varılan önemli bir ortak sonucu okuyucuyla paylaşıyordu. Türkiye'de ondan sonrası için bir manifesto olarak yorumlanabilecek bu yazının başlığı "Ulusal ökonomya kurumlu ekonomyadır" diyerek çok güçlü bir biçimde Kurumsal İktisat'ı işaret ediyordu.⁶ Şimdi uzun bir süreden sonra Kurumsal İktisat bu kez Bernard Chavance'ın kitabıyla Türkiye'ye yeni bir giriş yapıyor. Dileğim bu girişin daha güçlü bir dalga yaratması ve ülkemizde giderek dışa bağımlı ve soyut nitelik alan, yerel ve tarihsel gündemden kopuk, "kökü dışarıda" bir iktisat anlayışına güçlü bir seçenek oluşturabilmenin kapısını aralamasıdır. Burada gördüğüm asıl sorun, bu egemen iktisadın kökünün dışarıda olması değil, taşıma suyla değirmen dönmeyeceği gerçeğidir.

6 "Ulusal Ökonomya kurumlu ekonomyadır" *Kadro*, 34, Ekim 1934.